

Lausunnolla olevan Ruokaviraston väiteoppaan luonnoksen analyysi

17/2/2023

Ruokaviraston päivitetty ohjeluonnos ravitsemus- ja terveysväiteoppaasta on ulkoisella lausuntokierroksella ja luettavissa Ruokaviraston [nettisivuilla](#). Lausuntokierroksen jälkeen väiteopas toimii elintarvikevalvonnan käytännön työkaluna elintarvikevalvojilla. Oppaasta myös elintarvikevalvonnan piirissä olevat toimijat näkevät Ruokaviraston linjaukset.

Suomen Terveystuotekauppioiden Liitto on tehnyt analyysin väiteoppaan linjauksista ja todennut usean oppaassa esiintuodun tulkinnan monelta osin ongelmalliseksi. Lausunnoilla voi vielä vaikuttaa oppaan sisältöön ja esittää muutoksia viranomaisen linjauksiin. Lausuntoaikaa on 7.3.2023 saakka.

On hyvä huomioida, että väiteoppaan luonnoksessa esitetyt tulkinnat ovat Ruokaviraston näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa. Ruokavirasto on kertonut, että sen kanta voi muuttua, mikäli yhteisötasolla asioista tehdään toisenlainen tulkinta ja/tai kansalliset säädökset muuttuvat. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia eli Ruokaviraston linjauksia ei välttämättä valvota samalla tavalla jokaisessa kunnassa tai maahantuonnin yhteydessä. Lisäksi elintarvikealan toimija voi perustellusti poiketa Ruokaviraston tulkinnasta. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuin.

Perusongelmana liian laajalle viedyt tulkinnat ja väiteasetuksen uudet soveltamisalat

Perusongelma oppaan linjauksista syntyy siitä, että Ruokavirasto on vuosi vuodelta laajentanut tulkintojaan ja tuonut väiteoppaan soveltamisalaan yhä uusia alueita. Perinteisesti ajatellun elintarvikealan toimijan lisäksi valvonnan piirissä ovat tietyin osin mukana muun muassa kansalaisten asiakaspalautteet, kirjat, lehdet ja terveydenhuollon ammattilaiset, kuten lääkärit, farmaseutit, optikot, sairaanhoitajat ja ravitsemusterapeutit.

Edellinen väiteopas on vuodelta 2017 ja siinä on 50 sivua. Nyt lausunnolla olevassa oppaassa sivumäärä on 79.

Toki on hyvä, että viranomainen tekee oppaita, joista pystyy näkemään tulkintoja ja linjauksia. Toisaalta taas, kun tulkintoja ja soveltamisaloja laajennetaan jatkuvasti, niin jokaisesta yrityksestä alkaa löytymään huomautettavaa, vaikka yrityksen toiminta aikaisemmin olisi ollut täysin kaikkien säädösten ja tulkintojen mukaista.

Esimerkiksi [Ruokaviraston pyrkimys kieltää keto-sanankäyttöä aiheutti kohun viime vuoden lopulla](#). Nyt oppaasta paljastuu linjauksia, jotka saavat keto-sanakiellon tuntumaan vasta alkusoitolta yhä tiukentuneessa elintarviketoimijoiden valvonnassa.

Tässä koottuna Suomen Terveystuotekauppioiden Liiton huomioita väiteoppaan luonnoksen sisällöstä.

Odotuslistalla olevat terveysväittämät ovat sallittuja käyttää

Väiteoppaan luonnoksessa todetaan useassa kohdassa, että ”käytä elintarvikkeesta vain hyväksytyjä väitteitä”. Todellisuudessa myös niin sanotulla odotuslistalla olevia terveysväitteitä voi edelleen käyttää tietyin edellytyksin. Tämä odotuslistalla olevien 2.000 terveysväittämän myönteinen tilanne kylläkin todetaan oppaassa, mutta jostain syystä se jätetään huomiotta monessa kohdin. Oppaan lukijalle saattaa jäädä asiasta epäselvä kuva.

Kirjat ja lehdet väiteasetuksen piiriin

Ruokavirasto haluaa soveltaa väiteasetusta myös lehtien ja kirjojen sisältämään elintarvikkeisiin liittyvään tietoon. Oppaasta saa kuvan, että lehdissä ja kirjoissa elintarvikkeista saisi esittää vain hyväksytyjä terveysväittämiä. Tämä erikoinen tulkinta on ongelmallinen sananvapauden näkökulmasta. Kirjoja ja lehtiä koskeva linjaus on myös ristiriidassa se tiedon kanssa, että sanoma- ja aikakauslehtien journalistinen sisältö katsotaan ei-kaupalliseksi viestinnäksi.

Lehtien ja kirjojen lisääminen väiteasetuksen soveltamisalaan tuntuu hieman harkitsemattomalta tai ainakaan linjauksen kaikkia vaikutuksia ei nähtävästi ole ymmärretty Ruokavirastossa.

Ammattilaisille annettavat tiedot

Ruokavirasto haluaa yhä tiukemmin soveltaa väiteasetusta myös terveydenhuollon ammattilaisten toimintaan ja heille annettavaan tietoon. Oppaan luonnoksesta saa käsityksen, että lääkäri voi potilastyössä edelleen suositella ravintolisiä ja muita elintarvikkeita, mutta elintarvikealan toimijat eivät saa toimittaa lääkärille tai muille terveydenhuollon ammattilaisille (kuten farmaseutit, proviisorit, sairaanhoitajat, ravitsemusterapeutit, optikot) lääketieteellisiä tutkimuksia ravintolisistä tai muista elintarvikkeista.

Keto- ja ayurveda -sanat yritetään kieltää

Ruokavirasto linjaa väiteoppaan luonnoksessa, että esimerkiksi viittaaminen ketogeeniseen ruokavalioon tai ayurvedaan ovat täsmentämättömiä terveysväittämiä. Koska niistä ei ole hyväksytyjä tai odotuslistalla olevia terveysväittämiä, niin keto- ja ayurveda-sanojen käyttö on Ruokaviraston tulkinnan mukaan kiellettyä. Väiteoppaan luonnoksesta saa käsityksen, että nämä eivät saisi esiintyä myöskään elintarvikkeen kaupananimessä. Moni aikaisemmin täysin laillinen elintarvike joutuu ongelmiin, jos keto- ja ayurveda -sanaan liittyvä tiukka linjaus pysyy oppaassa ja tulkinta etenee laajempaan valvontaan. Lisäksi jo nyt on tiedossa, että tulkinta on aiheuttanut kaupan esteen keto-tuotteiden maahantuonnille muista EU-maista.

Ayurveda-sanan kieltämisellä voi olla arvaamattomia ja laajoja vaikutuksia, sillä ayurveda on osa Intian kulttuuria ja Suomen linjaus voi seuraavaksi vaikuttaa intialaisten elintarvikkeiden kauppaan myös muissa EU-maissa.

Terveydenhuollon ammattihenkilöt eivät voi markkinoida elintarvikkeita terveysväittein

Ruokavirasto on linjannut oppaan luonnoksessa, että yksittäinen terveydenhuollon ammattihenkilöt, kuten esimerkiksi farmaseutti, ei voi markkinoida elintarvikkeita EDES hyväksytyjen terveysväittämien avulla. Tämä linjaus on ongelmallinen erityisesti apteekkipuolella, jossa työntekijät ovat terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Ruokaviraston linjaus vaikuttaa myös optikkomyymälöihin, joissa on kaupan joitain ravintolisiä ja henkilökunta terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Linjauksen voidaan arvioida olevan ongelmallinen esimerkiksi elintarvikkeiden tuote-esittelijöillä, joilla on terveydenhuollon ammattihenkilön koulutus. Ammattihenkilöitä koskeva erittäin tiukka linjaus koskee muun muassa mainoksia, asiakaslehtiä ja sosiaalista mediaa.

Ruokaviraston linjauksilla voi olla rajoittavia vaikutuksia terveydenhuollon ammattihenkilöiden työn sisältöön tai työn tekemisen mahdollisuuksiin. Nämä ihmisten perusoikeuksiin liittyvät vaikutukset tulisi kartoittaa huolellisesti.

Hyllypasteet terveysväittäminä

Ruokavirasto linjaa, että esimerkiksi flunssa-, kipu- ja särky -hyllyopasteiden alle ei voi sijoittaa elintarvikkeita, kuten ravintolisää. Käytännössä linjaus tulee muuttamaan kaikkien Suomessa toimivien apteekkien hyllyjärjestystä, joissa hyllyopasteet ovat kautta aikain sisältäneet lääkkeellisiä termejä.

Lääkkeitä ja ravintolisä ei samassa hyllyssä

Ruokavirasto suosittelee, että lääkkeitä ja ravintolisää ei saa pitää samalla hyllyllä, vaan ne pitää sijoittaa omille hyllyilleen. Tämä vaikuttaa merkittäväällä tavalla apteekeissa olevien ravintolisien sijoitteluun, sillä tällä hetkellä ravintolisät ovat myynnissä lähes kaikissa apteekeissa samoissa hyllyissä lääkevalmisteiden kanssa.

Kuluttajat eivät saa antaa enää vapaasti myönteisiä kuluttajapalautteita yrityksen some-kanaviin

Ruokavirasto katsoo väiteoppaassa esitetystä tulkinnoista, että yksittäisen henkilön omakohtainen kokemus, vaikka olisikin täysin totta kyseisen henkilön kohdalla, ei täytä väiteasetuksen vaatimusta tieteellisestä näytöstä ja ennakkohyväksynnästä. Tämän vuoksi yrityksen on poistettava esimerkiksi sometileiltään kuluttajapalautteet, jotka eivät ole hyväksytyjen tai pidossa olevien terveysväitteiden mukaisia. Tämä Ruokaviraston tulkinta on ongelmallinen kansalaisten sananvapauden näkökulmasta ja aiheuttaa yrityksille runsaasti hallinnollista taakkaa. Käytännössä yritysten on lähes mahdotonta poistaa kaikista somekanavistaan tällaiset myönteiset kuluttajapalautteet tai edes seurata kaikkia somessa saamia asiakaspalautteita.

Toimijat pitävät Ruokaviraston linjauksia huolestuttavina tiukennuksina, joihin tulee reagoida

Suomen Terveystuotekauppiain Liitto on keskustellut Ruokaviraston väiteoppaan luonnoksen linjauksista useiden yritysten ja toimijoiden kanssa. Ruokaviraston linjauksia pidetään erittäin tiukkoina ja linjauksilla voi olla yllättäviäkin vaikutuksia, kun oppaan mukainen valvonta käynnistyy.

Arvioiden mukaan väiteoppaan suurimmat uudet vaikutukset koskevat terveydenhuollon ammattihenkilöitä, yritysten saamia kuluttajapalautteita ja myyntikanavista apteekkeja. Yksittäisinä tekijöinä nousee esille esimerkiksi keto- ja ayurveda -sanoihin kaavaillut kiellot ja niiden vaikutukset näiden tuotteiden markkinoihin Suomessa ja mahdollisesti jatkossa Euroopassa.

Yllättävimmät vaikutukset voivat liittyä lehtiin ja kirjoihin. Lehtien ja kirjojen sisällyttäminen väiteasetuksen soveltamisalaan on myös yksi vaikeimmin hahmotettavissa olevista linjauksista.

Suomen Terveystuotekauppiain Liitto toivoo, että mahdollisimman moni toimija antaa oman lausunnon väiteoppaasta, jotta toimijoiden näkökulmat tulevat huomioiduksi väiteoppaan luonnoksen viimeistelyssä.

Myös yksittäiset kansalaiset voivat ottaa kantaa esimerkiksi Ruokaviraston linjaukseen, jossa rajoitetaan ja kielletään elintarvikkeita koskevien myönteisten kuluttajapalautteiden antamista. Jos kansalaisten sananvapautta lähdetään rajoittamaan väiteoppaan luonnoksessa kuvatulla tavalla, niin voi vain arvioida, miten seuraavassa vaiheessa kansalaisten sananvapautta tiukennettaisiin.

Tähän oli koottu vain muutamia huomiota väiteoppaan luonnoksen ongelmallisista kohdista. Jos toimit elintarvikealalla tai olet terveydenhuollon ammattilainen, niin väiteoppaan luonnoksen linjauksiin kannattaa tutustua huolellisesti ja vaikuttaa antamalla lausunto Ruokavirastolle.

Lausunnot 7.3.2023 mennessä Ruokavirastoon

[Ruokavirasto pyytää lausuntoja ohjelunnonksesta 7.3.2023 mennessä](#). Lausunnon voi lähettää

Ruokavirastoon sähköisesti osoitteeseen kirjaamo@ruokavirasto.fi tai postitse osoitteeseen Kirjaamo, PL 200, 00027 RUOKAVIRASTO. Lausuntoon on merkittävä viitteeksi 621/04.02.00.01/2023.

Mika Rönkkö, toiminnanjohtaja
Suomen Terveystuotekauppiain Liitto